

Mevrouw M.C. Lestrade-Brouwer
Heult 8
5283 SC Boxtel

Brabantlaan 1
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch
Telefoon (073) 681 28 12
Fax (073) 614 11 15
info@brabant.nl
www.brabant.nl
Bank ING 67.45.60.043
Postbank 1070176

Onderwerp

Beantwoording vragen ex artikel 3.2 van het Reglement van Orde betreffende Q-koorts.

Datum

22 september 2009

Ons kenmerk

1582493

Uw kenmerk

-

Contactpersoon

R.F.M. Mohnen

Directie

Middelen

Telefoon

(073) 681 20 79

Fax

(073) 680 7616

Bijlage(n)

-

E-mail

RMohnen@brabant.nl

Geachte mevrouw Lestrade-Brouwer,

Bij brief van 13 augustus 2009, ingekomen op 14 augustus 2009, heeft u namens de D66-fractie ingevolge artikel 3.2 van het Reglement van Orde voor Provinciale Staten meerdere vragen gesteld.

“Geacht College,

Technische ontwikkelingen, die op zichzelf niet negatief hoeven te zijn, maken een grootschaligheid in de veehouderij mogelijk die momenteel in Brabant sterk aan het doorzetten is. Deze grootschaligheid brengt echter ontwikkelingen met zich mee die wel negatief zijn voor zowel boeren, burgers als dieren.

Te beginnen met de laatste groep: om het vlees zo goedkoop mogelijk te houden wordt bijvoorbeeld een personeelsbeleid gevoerd waarbij in veel gevallen het kostenaspect voorop staat. Dat komt het dierenwelzijn bepaald niet ten goede. Dat is voor D66 Brabant reden om o.a. op dit punt, het concept megastallen niet positief te beoordelen.

Voor zowel burgers als boeren geldt dat q-koorts en andere, aan intensieve veehouderij gerelateerde aandoeningen en ziektes een steeds groter probleem vormen. D66 heeft sterk de indruk dat bij de bestrijding van deze ziektes het (korte termijn) belang van de agrarische sector prevaleert boven het volksgezondheidsbelang. De ontwikkelingen mede zijn mogelijk gemaakt door de wijze waarop de reconstructie in Brabant zijn beslag heeft gekregen.

D66 was voorstander van die plannen omdat veel elementen een positief effect zouden (moeten) hebben op de landschappelijke kwaliteit en structuur van Brabant. Gezien de ontwikkelingen die op dit moment plaatsvinden, zetten wij echter vraagtekens bij de keuzes die op dit gebied worden gemaakt in de totstandkoming van de nieuwe structuurvisie. De huidige ongewenste ontwikkelingen maken een heroriëntatie op het gebied van de inrichting van het

Het provinciehuis is vanaf het centraal station bereikbaar met stadsbus, lijn 61 en 64, halte Provinciehuis of met de treintaxi.

buitengebied en de toekomst van de agrarische sector noodzakelijk. (Uiteraard komen wij hier nog op terug.)

Datum

22 september 2009

Ons kenmerk

1582493

Nu willen wij u vragen stellen n.a.v. de uitzending van Nova d.d. 12 augustus jl.. De fractie van D66 Brabant vraagt u om toelichting op het inzetten van tegen verspreiding van q-koorts gerichte maatregelen. De heer Van de Sanden, hoofd infectieziekten GGD Hart voor Brabant, gaf aan dat maatregelen genomen zouden moeten worden onafhankelijk van de uitkomst van het onlangs ingezette onderzoek naar q-koorts. Het is naar zijn mening onverantwoord langer te wachten. Specifiek noemde hij 3 zaken:

- a. een verbod op het uitrijden van mest,
- b. een verbod op het slepen met dieren en
- c. het dichter maken van de stallen.

Ook gaf hij aan de extra inzet van vaccins (na het bezoek aan Brabant door ministers Verburg en Klink toegezegd) onvoldoende te vinden en bang te zijn dat wachten met ingrijpen tot ruimen van dieren zou kunnen leiden.

1: Bent u het eens met de heer Van de Sanden dat maatregelen nu al genomen moeten worden en dat, in het belang van volksgezondheid en agrarische sector, niet gewacht kan worden op uitkomsten van een onderzoek?

-Zo nee, waarom niet; zo ja, wat gaat u doen aan het uitvoeren van resp. a, b en c.?

2. Het zal u bekend zijn dat minister Verburg ondanks adviezen van diverse instanties weigert de mest van geiten te laten verbranden.

- Heeft u enig idee waarom zij dat weigert?

- Deelt u ons vermoeden de weigering louter en alleen bedrijfseconomische redenen betreft?

- Deelt u de mening van de heer Schneeberger, arts-microbioloog, zoals geventileerd tijdens de genoemde Nova-uitzending dat hierin het bedrijfseconomisch belang prevaleert boven het volksgezondheidsbelang?

- Zo nee, waarom niet, zo ja, wat gaat u doen om het verbranden van mest als maatregel door te laten voeren?

3. In uw antwoord op vragen van de Partij voor de Dieren d.d. 7 maart jl. geeft u aan dat de AID verantwoordelijk is voor het naleven van hygiënemaatregelen op de bedrijven. Wij gaan er echter wel van uit dat u contact heeft met de AID en druk op de dienst uitoefent gezien de specifieke situatie in Brabant.

- Kunt u ons aangeven hoe vaak u contact heeft met de AID en wat u doet om de ongerustheid in Brabant over het voetlicht te brengen.

- Heeft dat invloed op de frequentie van de inspecties en de mate waarin gecontroleerd wordt?

- Wordt u op de hoogte gehouden van de uitkomsten?

- Zo ja, bent u bereid ons de gegevens te verstrekken, zo nee waarom niet

- Als u niet op de hoogte gehouden wordt van de uitkomsten vernemen wij dat uiteraard ook graag, inclusief de reden daarvoor.

Datum

22 september 2009

Ons kenmerk

1582493

Met vriendelijke groeten,

Maruška Lestrade-Brouwer
Fractievoorzitter D66 Noord-Brabant

www.marusjkalestrade.nl
www.twitter.com/MarusjkaD66
06-55107813”

Wij beantwoorden deze vragen als volgt.

1. *Bent u het eens met de heer Van de Sanden dat maatregelen nu al genomen moeten worden en dat, in het belang van volksgezondheid en agrarische sector, niet gewacht kan worden op uitkomsten van een onderzoek? - Zo nee, waarom niet; zo ja, wat gaat u doen aan het uitvoeren van resp. a, b en c.?*

De Commissaris van de Koningin en de drie voorzitters van de Brabantse veiligheidsregio's hebben op 9 juli 2009 een bestuurlijke brief (kenmerk: 1554749, zie bijlage 1) gestuurd aan de Ministers van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (en in afschrift aan de Minister van Binnenlandse Zaken) waarin zij hun zorgen uiten over de situatie rondom de Q-koorts in Noord-Brabant, om meer concrete maatregelen vragen en tevens vragen de informatievoorziening vanuit het Rijk naar decentrale overheden te intensiveren. Op 10 juli 2009 antwoordde de Minister van Landbouw (zie bijlage 2).

Op 11 juli hebben ministers Klink van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en Verburg van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en de Commissaris van De Koningin en gedeputeerde Rüpp te Landerd overlegd, waarna de ministers extra maatregelen aankondigden voor de aanpak van de Q-koorts. In een brief van 28 augustus aan de voorzitter van de Tweede Kamer hebben beide ministers deze extra maatregelen opgenomen (zie bijlage 3). Zij gaan in hun brief in op de door u genoemde punten onder a, b en c.

2. *Het zal u bekend zijn dat minister Verburg ondanks adviezen van diverse instanties weigert de mest van geiten te laten verbranden.*

- Heeft u enig idee waarom zij dat weigert?

Minister Verburg geeft in haar brief van 28 augustus waarom zij zo besloten heeft.

- Deelt u ons vermoeden de weigering louter en alleen bedrijfseconomische redenen betreft?

Nee

- Deelt u de mening van de heer Schneeberger, arts-microbioloog, zoals geventileerd tijdens de genoemde Nova-uitzending dat hierin het bedrijfseconomisch belang prevaleert boven het volksgezondheidsbelang?

Nee

- Zo nee, waarom niet, zo ja, wat gaat u doen om het verbranden van mest als maatregel door

te laten voeren?

Zie het antwoord op het eerste deel van deze vraag.

3. *In uw antwoord op vragen van de Partij voor de Dieren d.d. 7 maart jl. geeft u aan dat de AID verantwoordelijk is voor het naleven van hygiënemaatregelen op de bedrijven. Wij gaan er echter wel van uit dat u contact heeft met de AID en druk op de dienst uitoefent gezien de specifieke situatie in Brabant.*

- Kunt u ons aangeven hoe vaak u contact heeft met de AID en wat u doet om de ongerustheid in Brabant over het voetlicht te brengen.

Wij hebben geen direct contact met de AID. Over dit onderwerp onderhouden wij intensief contact met het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Voor het antwoord op uw vraag wat wij doen om de ongerustheid in Brabant over het voetlicht te brengen verwijzen wij u naar het antwoord op vraag 1.

- Heeft dat invloed op de frequentie van de inspecties en de mate waarin gecontroleerd wordt?

Dat is ons niet bekend.

- Wordt u op de hoogte gehouden van de uitkomsten?

Ja.

- Zo ja, bent u bereid ons de gegevens te verstrekken, zo nee waarom niet

Ja.

- Als u niet op de hoogte gehouden wordt van de uitkomsten vernemen wij dat uiteraard ook graag, inclusief de reden daarvoor.

Zie het bovenstaande antwoord.

Datum

22 september 2009

Ons kenmerk

1582493

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant,

, voorzitter

, secretaris

Brabantlaan 1
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch
Telefoon (073) 681 28 12
Fax (073) 614 11 15
info@brabant.nl
www.brabant.nl
Bank ING 67.45.60.043
Postbank 1070176

Aan:

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, mevrouw Verburg
De Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, de heer Klink

In afschrift aan:

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, mevrouw Ter Horst

VERZONDEN 9 - JULI 2009

Onderwerp

Q-koorts

Datum

9 juli 2009

Ons kenmerk

1554749

Uw kenmerk

Geachte mevrouw Verburg en heer Klink,

Contactpersoon

R.F.M. Mohnen

Directie

Middelen/Kabinetszaken

Telefoon

(073) 681 20 79

Fax

(073) 680 76 16

Bijlage(n)

E-mail

RMohnen@brabant.nl

Zoals bij u bekend is de provincie Noord-Brabant (Herpen, gemeente Oss) in 2007 getroffen door een uitbraak van Q-koorts. Vorig jaar breidde het gebied waarin Q-koorts voorkwam en het aantal besmettingen bij mensen zich sterk uit. Dit jaar moet helaas geconstateerd worden dat de situatie nog meer verslechtert.

Wij willen u beiden allereerst bedanken voor de inzet die u tot op heden hebt gepleegd om de besmettingen van Q-koorts bij mens en dier tegen te gaan. We hopen van harte dat het verplichte vaccinatieprogramma volgend jaar vruchten zal afwerpen. Zover is het evenwel nog niet.

Meldingen van met Q-koorts besmette mensen komen inmiddels uit bijna alle Nederlandse provincies, met grotere uitbraken in Utrecht, Limburg, Gelderland en uiteraard Noord-Brabant. Tegelijkertijd zien we de toonzetting in de berichtgeving over Q-koorts duidelijk veranderen. De bezorgdheid neemt toe en de roep om meer aandacht voor Q-koorts wordt luider.

Naar ons oordeel rechtvaardigt de huidige situatie inderdaad dat er meer aandacht zou moeten uitgaan naar Q-koorts en de bestrijding ervan dan thans het geval is. Deze aandacht zou zich ons inziens moeten vertalen naar concrete (preventieve) maatregelen.

Het provinciehuis is vanaf het centraal station bereikbaar met stadsbus, lijn 61 en 64, halte Provinciehuis of met de treintaxi.

Bij bestuurders in de provincie Noord-Brabant wordt verder sterk de behoefte gevoeld om door uw ministeries intensiever (frequenter) geïnformeerd én geadviseerd te worden. Welke maatregelen zouden lokaal, in aanvulling op landelijk beleid getroffen kunnen worden, welke gedragslijn zou aan inwoners en toeristen moeten worden aangereikt, welke gezondheidsadviezen moeten aan risicogroepen worden verstrekt?

Datum
9 juli 2009
Ons kenmerk
1554749

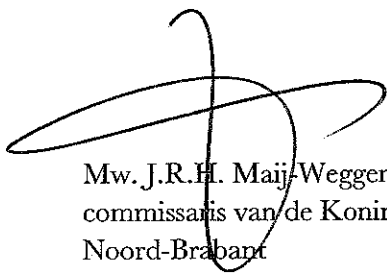
Wij realiseren ons terdege dat het lokaal bestuur hierin ook een eigen verantwoordelijkheid draagt. Het ontbreekt lokale bestuurders ook zeker niet aan de wil om (preventieve) maatregelen te nemen. Een 'wildgroei' aan lokale maatregelen moet evenwel worden voorkomen. Dat kan naar onze mening alleen als door de rijksoverheid uniforme bestuurlijke informatie en adviezen worden verstrekt.

Wij geven u dringend in overweging om de informatievoorziening naar het lokaal bestuur op te pakken op een vergelijkbare wijze zoals ook de communicatie en de voorlichting over de Nieuwe Influenza A (H1N1) ter hand is genomen.

Wij zijn ons er van bewust dat er nog veel onzekerheid bestaat over de Q-koorts. Maar juist dat aspect zorgt er ons inziens voor dat het belangrijk is dat de boodschap die het publiek krijgt eenduidig en duidelijk is.

In afwachting van uw spoedige reactie verblijven wij,

Hoogachtend,

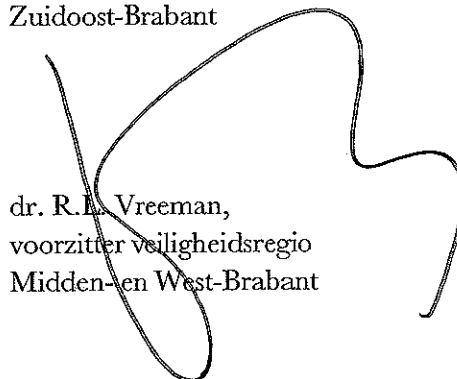
Mw. J.R.H. Majj-Weggen,
commissaris van de Koningin
Noord-Brabant

R. van Gijzel,
voorzitter veiligheidsregio
Zuidoost-Brabant

mr. dr. A.G.J.M. Rombouts,
voorzitter veiligheidsregio
Brabant-Noord

dr. R.L. Vreeman,
voorzitter veiligheidsregio
Midden- en West-Brabant

Provincie Noord-Brabant
Zaaknr.: 1554749
14 JUL 2009
Briefnr.: 1560275
d.: MID afd.: bur.: KAB

Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit

> Retouradres Postbus 6111 5600 HC EINDHOVEN

Aan: Mevrouw J.R.H. Maij-Weggen, Commissaris van de Koningin
De heer R. van Gijzel, voorzitter Veiligheidsregio Zuidoost- Brabant
De heer mr. dr. A.J.G.M. Rombouts, voorzitter Veiligheidsregio
Noord-Brabant
De heer dr. R.L. Vreeman, voorzitter Veiligheidsregio Midden- en
West-Brabant

Directie Regionale Zaken
Vestiging Zuid

Keizersgracht 5
5611 GB EINDHOVEN
Postbus 6111
5600 HC EINDHOVEN
www.minlnv.nl

Contactpersoon
A. Betting
Beleidsmedewerker

T 070-8883270
F 070-8883290
arno.betting@minlnv.nl

Datum 10 juli 2009
Betreft Q-koorts

Onze referentie
DRZZ/2009-2304

Geachte dame en heren,

Mede namens minister Klink van WVS, wil ik mijn zorg uiten over het stijgend aantal Q-koorts besmettingen, met name in delen van de provincie Noord-Brabant en Gelderland. Samen met u willen wij die stijging tegen gaan.

Met diverse organisaties hebben we in de afgelopen jaren de krachten gebundeld zowel op het gebied van volksgezondheid en als van diergezondheid, om daarmee de Q-koorts te beteugelen. Er zijn maatregelen genomen en veel onderzoek uitgezet om onze kennis over Q-koorts te vergroten en daarmee een adequate bestrijding van de dierziekte in te kunnen zetten. Desondanks zien we ons geconfronteerd met een stijgend aantal besmettingen. Daarom zijn verdergaande stappen nodig. Daarover gaan we met u in overleg.

Juist omdat we ons zorgen maken over de situatie in Nederland en met name in Noord-Brabant, brengen mijn collega Klink en ik zaterdag aanstaande een bezoek aan de gemeente Landerd, waar de meeste besmettingen zijn vastgesteld. We willen persoonlijk de ervaringen en problemen van de betrokkenen en bestuurders bij Q-koorts horen.

Daarnaast we willen samen met de regionale partners de bestrijding van Q-koorts intensiveren. Voor een goede samenwerking tussen alle betrokken partijen in de regio is het Regionaal Q-koortsoverleg ingesteld. Dit overleg bestaat al enige tijd en wordt ongeveer 3 à 4 maal per jaar gehouden. Het is bedoeld voor informatie-uitwisseling, het volgen van de voortgang van onderzoek en maatregelen en voor de onderlinge afstemming. Aan dit overleg neemt een breed scala aan partijen deel.

Leven
van het land,
geven
om natuur.

De huidige deelnemers aan het overleg zijn de provincie Noord-Brabant en Gelderland, de Voedsel- en Warenautoriteit, GGD's Zuidoost en Hart van Brabant, gemeente Landerd, gemeente Oss, RIVM, het Centraal Veterinair Instituut, Gezondheidsdienst voor Dieren, Zuidelijke Land en Tuinbouw Organisatie, Veiligheidsregio Noord-Brabant, Raad voor de Volksgezondheid en Maatschappelijke Zorg, de Huisartsenpraktijk Herpen en de ministeries van VWS en LNV.

Gezien de stijgende lijn van besmettingen en er steeds meer bestuurders betrokken raken bij Q-koorts, willen wij het bestaande overleg uitbreiden en intensiveren zodat iedereen die betrokken is tijdig en juist wordt geïnformeerd en de knelpunten en problemen met elkaar worden gedeeld en er gezamenlijk gewerkt kan worden aan de oplossing ervan.

Tot slot wil ik en mijn collega Klink opmerken dat we, rijk en regio, elkaar nodig hebben om tot een adequate aanpak van de bestrijding van Q-koorts te komen.

DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUUR EN
VOEDSELKwaliteit,

G. Verburg

Directie Regionale Zaken
Vestiging Zuid

Datum
10 juli 2009

Onze referentie
DRZZ/2009-2304

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

**Directie Voedsel, Dier en
Consument**

Cluster Mens en Dier

Prins Clauslaan 8
Den Haag
Postbus 20401
2500 EK Den Haag
www.minlnv.nl

T 070-3786868

F 070-3786113

Onze referentie

VDC/2009/1401

Bijlagen

1

Datum 28 augustus 2009
Betreft Q-koorts

Geachte Voorzitter,

Q-koorts is een zoönose die al heel lang in Nederland voorkomt. Tot 2007 werden jaarlijks ongeveer 20 mensen ziek van Q-koorts in Nederland. In 2007 waren dit ineens 170 mensen. In 2008 werden 1000 mensen met Q-koorts gemeld en in 2009 zijn ruim 2000 patiënten met Q-koorts bekend. De ernst van de huidige epidemie baart ons¹ grote zorgen. Op 27 juli hebben wij de antwoorden en adviezen van het RIVM gekregen naar aanleiding van enkele vragen die wij de deskundigen hadden voorgelegd over Q-koorts (bijgevoegd). Naast de brief van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieubeheer (RIVM) hebben wij van het Bureau Risicobeoordeling (BuR) van de Voedsel- en Waren Autoriteit (VWA) verschillende adviezen met betrekking tot Q-koorts gekregen². De adviezen van het BuR zijn openbaar en beschikbaar op de website van de VWA.

Deze brief geeft u een overzicht van de verschillende adviezen en de acties die daarop zijn ondernomen. Aan het einde van deze brief kijken we vooruit naar 2010 en lichten wij onze afwegingen om al dan niet bepaalde maatregelen in te stellen toe.

Hypothese

Van meet af aan is het een probleem dat beleid moet worden gemaakt met een minimum aan en soms onvoldoende kennis. Bij deskundigen bestaat echter geen twijfel over de hypothese dat grootschalige melkgeiten- en melkschapenhouderijen gezien moeten worden als de primaire bron van de Q-koortsproblematiek in Nederland.

Leven
van het land,
geven
om natuur.

¹ Minister Klink en minister Verburg

² Ontvangen adviezen: Brief van het RIVM (zie bijlage), Advies van het BuR van de VWA inzake de risico's van Q-koorts via mest; Advies van het BuR van de VWA als aanvulling op het advies inzake de risico's van Q-koorts via mest; Advies inzake het verspreidingsrisico van Q-koorts door afvoer van besmette dieren.

Tevens heeft het RIVM aangetoond dat in de buurt van besmette bedrijven meer mensen ziek worden dan op grotere afstand van bedrijven. Door de verplichte vaccinatie van melkschappen en melkgeiten proberen we de bron van de epidemie aan te pakken. De vaccinatie van melkschappen en melkgeiten, in combinatie met hygiënemaatregelen en vervoersbeperkingen, is de meest hoopvolle oplossingsrichting voor de korte termijn.

Het vaccin tegen Q-koorts is beperkt beschikbaar. Op basis van de beschikbare hoeveelheid vaccin is begin 2009 een vaccinatiegebied vastgesteld waarbinnen de diergroepen gevaccineerd worden, die het grootste risico geven voor transmissie van de Q-koortsbacterie naar mensen. Voor houders van meer dan 50 melkschappen en/of melkgeiten en voor houders van schapen en geiten op kinderboerderijen, zorgboerderijen en dierentuinen, is vaccinatie verplicht binnen het vastgestelde vaccinatiegebied. Het gebied waar de epidemie zich voordoet is dit jaar flink uitgebreid. Door de beperkte beschikbaarheid van het vaccin, is de vaccinatiecampagne maar weinig flexibel. Gelukkig kan de vaccinfabrikant in oktober nog 100.000 extra vaccins leveren. Deze worden met voorrang ingezet voor vrijwillige vaccinatie in die provincies, waar dit jaar ook al veel mensen ziek zijn geworden (Utrecht, Limburg en Overijssel). Op dit moment wordt de vaccinatiecampagne van 2010 uitgewerkt. Hierover wordt u dit najaar nader geïnformeerd.

Directie Voedsel, Dier en Consument
Cluster Mens en Dier

Datum
28 augustus 2009

Onze referentie
VDC/2009/1401

Aanvullingen onderzoeksagenda

Het RIVM en het BuR adviseren enkele aanvullingen op de huidige onderzoeksagenda voor Q-koorts. Wij ondersteunen de gedachte voor verder onderzoek en hebben de onderzoekers gevraagd uitgewerkte projectvoorstellen met een begroting in te dienen. Afhankelijk van de beoordeling van de onderzoeksvoorstellen zullen wij besluiten over deze onderzoeken.

Mens-op-mens overdracht

Mens-op-mens overdracht van *C. burnetii*, de bacterie die Q-koorts veroorzaakt, is theoretisch mogelijk. Echter, noch in de internationale literatuur, noch in de Nederlandse situatie zijn er aanwijzingen dat mens-op-mens overdracht een belangrijke rol speelt bij de huidige Q-koorts epidemie. Er zijn op dit moment geen aanwijzingen voor overdracht van *C. burnetii* bij bloedtransfusies in Nederland. Wij zien dan ook geen noodzaak of mogelijkheid om hiervoor maatregelen te nemen.

Overdracht via geitenmelkproducten

Het deskundigenadvies van 24 juli 2009 geeft aan dat in Nederland geitenmelkproducten op zeer beperkte schaal worden geconsumeerd. Op basis van de huidige onderzoeksgegevens lijkt er geen verband te bestaan tussen consumptie van rauwmelkse producten en Q-koorts. Niettemin is aan onderzoekers gevraagd hun suggestie voor nader onderzoek verder uit te werken.

Overdracht via vleeschapen

In Nederland is, uitgezonderd een beperkt cluster in Nijmegen in mei 2008, geen verband gevonden tussen (vlees)schapen en de huidige Q-koorts epidemie. Volgens de deskundigen is het standaard vaccineren van vleeschapen op dit moment niet zinvol, maar kunnen specifieke bedrijfssituaties het wel zinvol maken om de schapen te vaccineren. Met dit advies zullen we rekening houden bij het opzetten van de vaccinatiecampagne van 2010.

Directie Voedsel, Dier en Consument
Cluster Mens en Dier

Datum
28 augustus 2009

Onze referentie
VDC/2009/1401

Criteria meldingsplicht en vervoersbeperkingen

De meldingsplicht voor Q-koorts geldt op dit moment als er op grote melkgeiten- of melkschapenbedrijven binnen een periode van dertig dagen bij vijf procent van de drachtige dieren abortus optreedt. Dit percentage is gekozen omdat dit in het algemeen wordt gehanteerd om een eerste scheiding te maken tussen besmettelijk en niet besmettelijk aborteren. Indien deze *bedrijven C. burnetii* positief blijken zullen ze relatief zwaar besmet zijn en daarom werden de meest vergaande beperkingsmaatregelen aan deze categorie bedrijven opgelegd. Uiteraard worden op deze wijze niet alle bedrijven waar zich met *C. burnetii* besmette dieren bevinden in beeld gebracht. Bovendien heeft het hanteren van de 5% grens als gevolg dat positieve bedrijven met een abortuspercentage kleiner dan vijf procent er buiten vallen, terwijl het op grote melkgeiten- en melkschapenbedrijven toch om aanzienlijke aantallen dieren en daarmee bacteriën kan gaan die worden uitgescheiden.

Inmiddels zijn er nieuwe laboratorium-technische mogelijkheden en onze kennis neemt gestaag toe. Tot nu toe werkten we met de hypothese dat Q koorts wijd verbreid voorkwam en bij vele diersoorten. Recente onderzoeksresultaten geven aan dat ongeveer 70% van de Nederlandse melkgeiten- en melkschapenbedrijven vrij is van Q-koorts.

Zowel het RIVM als het BuR adviseren daarom het meldingscriterium voor besmette bedrijven te wijzigen naar een criterium waarbij de aanwezigheid van *C. burnetii* in dieren centraal staat. Als mogelijkheid noemen de deskundigen een systeem waarbij de aanwezigheid van de bacterie in tankmelk onderzocht wordt. Dit systeem is nieuw en biedt ons voor het eerst de mogelijkheid om onderscheid te maken tussen bedrijven met *C. burnetii* en bedrijven zonder *C. burnetii*. Op dit moment wordt een systeem uitgewerkt waarbij op basis van tankmelkmonitoring bedrijven besmet verklaard worden. Het doel van het nieuwe systeem is om bedrijven die nu nog vrij zijn van *C. burnetii* vrij te houden. Op die manier voorkomen we dat nieuwe bronnen voor de epidemie ontstaan. De bedoeling is het nieuwe systeem nog dit najaar in werking te laten gaan.

Als gevolg van de indeling van bedrijven in *C. burnetii* positief en negatief kan en zal ook gericht beleid ingezet worden op het reguleren van het diertransport. Daartoe zullen er als eerste stap voorschriften komen die tot doel hebben de aanvoer van dieren van besmette bedrijven op vrije bedrijven te voorkomen.

Het gevolg van deze wijziging is dat een groot aantal bedrijven (naar schatting zo een 30%) als besmet wordt aangemerkt, terwijl niet alle bedrijven een risico voor de volksgezondheid vormen.

De knelpunten rondom hygiëne en mestmaatregelen die ontstaan door dit grote aantal bedrijven zullen voor het komende lammerseizoen worden opgelost. Op andere bedrijfstypen (bijvoorbeeld kinderboerderijen) kunnen ook dieren besmet zijn. Voor bedrijven, anders dan melkgeiten- en melkschapebedrijven, gelden behalve vaccinatie geen maatregelen. De reden hiervoor is dat schapen en geiten op bijvoorbeeld een kinderboerderij of een vleeschapehouderij geen belangrijke bronnen zijn voor de epidemie bij mensen. Vervoersbeperkingen en hygiënemaatregelen zijn voor deze bedrijfstypen dus niet aan de orde. Vaccinatie daarentegen is voor deze bedrijfstypen wel aan de orde. Individuele (sporadische) gevallen van Q-koorts kunnen wel ontstaan als gevolg van direct contact met dieren op houderijvormen anders dan melkgeiten- en melkschapehouderij.

Directie Voedsel, Dier en Consument
Cluster Mens en Dier

Datum
28 augustus 2009

Onze referentie
VDC/2009/1401

Verbranden van mest

In de brief van minister Verburg aan de Tweede Kamer van 10 juli 2009 (Kamerbrief vergaderjaar 2008-2009, 28 286 nr. 310) geeft zij aan aanvullend advies te hebben gevraagd bij het BuR ten aanzien van de verbranding van mest. Met name de risico's van het uitmesten van stallen en de voorbehandeling van mest, alvorens deze verbrand kan worden, waren in het eerste advies niet meegenomen. In het aanvullende advies geeft het BuR aan dat mest van besmette bedrijven verbrand zou moeten worden in een verbrandingsinstallatie waar de voorbehandeling in een afgesloten ruimte plaatsvindt.

In Nederland is één verbrandingsinstallatie waar het drogen en verhakselen van mest in een afgesloten ruimte plaatsvindt. Dit bedrijf heeft onvoldoende capaciteit voor de verbranding van alle mest van besmette bedrijven. Daarom zoekt het ministerie van LNV naar alternatieven die even veilig zijn en die een grotere capaciteit hebben. Het industrieel composteren van mest lijkt een goed alternatief. Het RIVM en het Centraal Veterinair Instituut (CVI) zullen gezamenlijk onderzoeken of dit alternatief inderdaad veilig is. De resultaten van dit onderzoek zullen eind december beschikbaar zijn.

Ten aanzien van het uitmesten van stallen zegt het BuR dat handelingen van mest bij droog en warm weer vermeden moeten worden. Dit advies onderschrijft het huidige hygiëneplan en wordt meegenomen in mogelijk toekomstige aanpassingen van mest- en hygiënemaatregelen.

Blik naar de toekomst

Dit jaar zijn er 2000 zieke mensen met Q-koorts gemeld bij het RIVM. Er zijn in 2009 vijf mensen in Nederland overleden die ook Q-koorts hadden naast andere aandoeningen. De toenemende aantallen zieken baren ons zorgen. Centrale, regionale en lokale bestuurders, humane en veterinaire deskundigen werken intensief samen om vragen rondom Q-koorts (bestrijding) te verhelderen. Wij investeren daar veel in en gaan er dan ook vanuit dat alle kennis in Nederland wordt benut om de Q-koorts uitbraak te bestrijden.

Om het aantal zieken terug te dringen besloten wij in 2008 en 2009 tot meerdere maatregelen: een veterinaire meldplicht is ingesteld, hygiëne- en mestmaatregelen zijn opgelegd en een verplichte vaccinatie voor melkschapen en melkgeiten is gestart.

Wij zien ons in toenemende mate gesteund met onderzoeksresultaten die het ingezette beleid onderschrijven. Nieuwe onderzoeksresultaten leiden tot aanpassing van ingestelde maatregelen, zoals het aanpassen van het criterium voor de veterinaire meldplicht. De maatregelen zullen worden uitgebreid met gerichte maatregelen voor het vervoer van dieren van besmette bedrijven.

Op grond van de groeiende kennis over Q-koorts worden wij continu geadviseerd over te nemen maatregelen. In onze besluitvorming over deze maatregelen wegen wij de te verwachten effecten op de volksgezondheid, de proportionaliteit en de uitvoerbaarheid van de maatregelen. Om de effectiviteit en proportionaliteit van maatregelen te vergelijken, zullen wij het komende jaar een aantal pilotstudies financieren. Plannen om op kleinere schaal aanvullende maatregelen in de veterinaire sector toe te passen die er op gericht zijn om verwaaiing van stof (met de bacterie *C.Burnetii* tegen te gaan (bijvoorbeeld aanpassingen in bedrijfsvoering en/of stalbouw) worden nu uitgewerkt met betrokken actoren. Mogelijke maatregelen worden geïnventariseerd en toegepast in pilotstudies. Wij zullen u nog in 2009 informeren over de uitkomsten hiervan en over de beleidsconclusies die wij hieruit trekken.

Wij vinden het op dit moment niet proportioneel om drastische maatregelen zoals het verplaatsen of sluiten van stallen nader uit te werken. De effecten van het sluiten en/of verplaatsen van stallen zijn niet bekend. Daarbij moet ook worden bedacht dat de bacterie mogelijk al wijdverspreid in het milieu aanwezig is, lang overleeft en over nog onbekende afstanden verwaait. Hieruit leiden wij af dat zelfs als de maatregelen wel effectief zijn, in 2010 nog steeds veel mensen ziek kunnen worden. Wij verwachten dat de lopende onderzoeken en de te starten pilots meer aangrijpingspunten voor bestrijdingstrategieën zullen bieden.

Samenvattend worden de volgende maatregelen van kracht:

- Een veterinaire meldplicht op basis van tankmelkonderzoek
- Regulering van diertransport
- Mest- en hygiëne maatregelen voor melkgeiten en melkschapenhouderijen met meer dan 50 dieren
- Verplichte vaccinatie van melkgeiten en melkschapen op bedrijven met meer dan 50 dieren, dan wel bedrijven met een publieksfunctie

Directie Voedsel, Dier en Consument
Cluster Mens en Dier

Datum
28 augustus 2009

Onze referentie
VDC/2009/1401

Het samenhangende pakket van deze maatregelen zoals wij dat in deze en eerdere brieven schetsten doet volgens ons recht aan de bezorgdheid rond het stijgende aantal Q-koorts patiënten. We volgen de uitbraak nauwgezet en hopen dat de maatregelen en de vaccinatiecampagne in 2010 een positieve verandering in de epidemiologische curve laat zien.

**Directie Voedsel, Dier en
Consument**
Cluster Mens en Dier

Datum
28 augustus 2009

Onze referentie
VDC/2009/1401

DE MINISTER VAN LANDBOUW,
NATUUR EN VOEDSELKwaliteit,

DE MINISTER VAN VOLKSgezondheid,
Welzijn en Sport,

G. Verburg

A. Klink